

TROSA HEMBYGDSFÖRENING

Sommarfesten på Borgmästarholmen år 1938

av Lena Andersson föreningsarkivarie i Sörmland

Trosa Hembygdsförening har mycket intressant arkivmaterial i sin ägo. I kommunarkivet har man deponerat cirka 30 Hm handlingar. Bland annat finns här handlingar härrörande från en av Trosas äldsta affärer; handlare Carl Lindblads samling, som innehåller arkivmaterial från och med början av 1800-talet. Hembygdsföreningen utger också en årskrönika, som spänner över en tidsperiod av drygt 30 år med början år 1960. Dessutom finns här givetvis protokoll, korrespondens, räkenskaper, pressklipp, och sist men inte minst, en mycket fin fotosamling och ett ljudarkiv, innehållande intervjuer med äldre Trosabor. Således en verklig guldgruva för forskare av alla kategorier. Jag valde att beskriva den allra första sommarfesten som hembygdsföreningen anordnade år 1938.

År 1936 bildades Trosaortens hembygdsförening och enligt styrelseprotokoll från den 5 maj 1937 diskuterade man möjligheten att hålla en sommarfest "värdig föreningens syften" och kom då fram till att detta år saknades såväl tid som ekonomiska möjligheter. Istället beslöt man att detta år anordna tombolalotteri om 3000 lotter.

Nästkommande år beslöt styrelsen "efter en ingående diskussion" att förelägga årsmötet förslag om anordnande av en hembygdsfest på Borgmästareholmen, som planerades gå av stapeln söndagen den 10 juli. Landshövding Bo Hammarskjöld skulle i första hand vidtalas som eventuell huvudtalare. Den 6 juni beslöt årsmötet att anordna en större hembygdsfest på Borgmästareholmen. Styrelsen rapporterade att man vänt sig såväl till landshövdingen som till H.K.H. Prins Wilhelm, med förfrågan om de ville hålla högtidstalet, men båda omtalade mycket artigt per brev att de tyvärr hade förhinder.

Enligt styrelseprotokoll från den 6 juni beslöt man sig slutligen för att anordna sommarfest under två dagar, den 16-17 juli. Den första dagen, som var en lördag, skulle en enklare fest hållas på Ömanstorp, medan man valde Borgmästarholmen till den stora festen på söndagen.

Arbetet indelades i tre sektioner: Fru Nanna Söderberg skulle handha förplägnad, herr Oskar F. Nilsson skulle se till dansbana, tombola, skjutbana, fiskdamm eller blomsterstånd, medan en tredje styrelsemedlem skulle ordna med program, begära resolutioner, ombestyrta annonser, biljetter m.m. Biljettpriser bestämdes till 25 öre lördag, barn fritt, 75 öre söndag, barn 25 öre inklusive båtresa.

Festprogram

Den 27 juni fastställdes program för den större festen på söndagen:

- 13.00 Samling, orkestermusik
- 13.30 Solosång, konsertsångare J. Fribergh
Fältgudstjänst, komminister Håkansson
Hälsningsord av borgmästare H. Anckarman
Högtidstal av generaldirektör Sam Larsson
Föredrag av redaktör Iwar Nilsson
Solosång, konsertsångare J. Fribergh
- 15.00 Promenadkonsert
- 16.00 Sång av Trosa Manskör
Gamla låtar på fiol
- 17.00 Allsång
- 17.30 Trosa-stafetten. Dragkamp
- 18.30 Tävlingar för barn
- 19.00 Dans
- 21.00 Historier av Mor i Smörkulla (fröken Esther Asklund)

Således ett mycket digert program, med såväl andliga som mera jordnära inslag, precis som en riktig sommarfest bör utformas. Program till evenemanget såldes för 10 öre.

Brevet tillställt prins Wilhelm med hans svar finns i en inbunden bok i arkivet, liksom brev till Sam Larsson och konsertsångare J. Fribergh. Här finns också brev bland annat till Trosa Idrottsförening angående programpunkterna dragkamp och stafettlopp, där hembygdsföreningen gör en förfrågan om idrottsföreningen kan organisera tävlingarna. I brevet poängteras: "Naturligtvis kommer också i festreklamen att betonas, att dessa tävlingar leds av stadens idrottsförening".

I samma inbundna bok finns också pressklipp, fotografier, m.m. från festen. Södermanlands Nyheter skrev exempelvis den 16 juli om den stundande festligheten: "Vad vi länge drömt om har blivit verklighet sedan ett och ett halvt år. Trosa har fått sin hembygdsförening. Det skall villigt erkännas, att den ej visat några större synliga resultat av sin verksamhet ännu. Den har tagit det försiktigt i början, vilket också torde vara den säkraste vägen till den framgång som vi hoppas på i fortsättningen. Just nu förberedes det stora slaget- hembygdsfesten. Utan att vilja förringa vad som bjudits och bjudes i festväg i bygden under de senaste åren, vågar man säga att här skall bjudas något extra. Det gäller helt enkelt här en folkfest i hembygdens tecken av den karaktär som nu glädjande nog har börjat vinna mark... Det viktigaste syftet med det hela är dock att festen må bli en upptakt

omkring hembygdstanken i staden, ej blott så att vi mangrant sluta upp på festdagen utan också så, att denna dags gemenskap må visa oss på vad vi här ha gemensamt att för framtiden sträva för."

Tidningen uttrycker också tanken att unga människor hittills inte tilltalats så mycket av hembygdstanken och hembygdsarbetet, eftersom arbetet inte förts på en tillräckligt bred front: "...Denna svaghet är dock våra dagars hembygdsrörelser på god väg att övervinna... Må så det arbete till vilket hembygdsföreningen här inbjudit bli till fromma för hembygdstanken i vidaste bemärkelse, så att vi i och genom detta föres närmare den gemenskap som är rörelsens innersta mål . Då är avsikten med denna fest vunnen."

I ett annat pressklipp omtalas Sam Larssons högtidstal som rena kärleksförklaringen till Trosa. Vädret under festen var tydligen strålande, enligt tidningen en kvittens till Sam Larssons hyllning till Trosaskärgården. Dagen efter festen skriver Stockholmstidningen att syftet med festen, förutom att stimulera intresset för hembygd och hembygdsforskning, var att skaffa ekonomiska medel till ett överflyttande av en äkta sörmländsk skärgårdsgård till den tomt, som de förenade hembygdsföreningarna redan hade inköpt vid Trosastranden. Under lördagen och söndagen besökte cirka 3000 personer de bägge festplatserna, föreningen fick ett överskott på 2:232:69 kronor, inkluderande en gåva på 100 kronor av direktör och fru Mathiesen.

I Södermanlands Läns Tidning mötte rubriken: "En hembygdsvädjan med stafett" sina läsare den 20 juli. Stafetten startade på Kungsvallen och innehöll åtta etapper omväxlande löpning, gång, cykling, rodd och simning och fullföljdes på tiden 16.10 minuter. Stafetten innehöll följande inbjudan till festdeltagarna: "Buret av käck idrottsungdom över land och vatten når dagens budskap bygdens på Borgmästareholmens samlande menighet - budskapet om hur hembygden kallar alla och envar till samling kring de värden som hembygdsrörelsen av idag vill värna. Vad gammalt och fornt är, skall vördas och vårdas. Vad nytt och livsdugligt är, skall stödjas och värnas. Så skall samklang uppnås mellan tid som flytt och dagens levande röster - mellan helgdagens fest och arbetsdagens möda. Så skall hembygdens sak bli allas angelägenhet. Därtill inbjuder i dag, vid bygdens samling kring hembygdens värden, alla och envar, män och kvinnor, gammal och ung. Trosaortens Hembygdsförening."

Länstidningen omtalade också att till hembygdsföreningen hade överlämnats en ny rekonstruerad Trosadräkt i gåva från direktör och fru Mathiesen. Trosa Annonsblad beskrev sommarfesten som en avgjord succé: "... Och när publiken, som under söndagen uppgick till cirka 2000 personer, strax efter kl. 12 började avlastas från de fem motorbåtar som uppehöll trafiken med staden, möttes denna publik av en

festplats som med sin rad av flaggstänger, signalställ och rikedom av färggranna girländer, belyst av denna solfattiga sommars mest intensiva solflöde, säkerligen söker sin like i hela landskapet."

Styrelsen lämnade på möte den 9 september redogörelse över festen. Den hade gett ett rejält överskott. Man beslöt också om en inbindning av handlingarna rörande festen.

I fortsättningen beslöts att anordna fest vartannat år, styrelsen skulle undersöka om också Trosa-Vagnhärads hembygdsförening var intresserad av att samarbeta kring festen. Det blev dock ingen sommarfest år 1939, året efter hade man heller ingen fest, på grund av det spända världsläget. Sommarfester i samma skepnad som den första festen, återkom sporadiskt under årens lopp, en av de mera väldokumenterade är festen på Stensund år 1951, som arrangerades av Trosaortens Hembygdsförening och Stensunds Folkhögskola.

Hembygdifesterna avlöstes under årens lopp av många andra publikdrivande aktiviteter, man anordnade årlig midsommarfest och vårfirande, gjorde buss- och båtutflykter m.m. Garvaregården mitt i Trosa blev ny hembygdsgård år 1961, gården inrymde museum, servering och en stor friluftsscenen, man utgav vykort och hade utställningar. Dessutom tillkom aktiviteter som stadsvandringar, hembygdskurser och hembygdskvällar. Men trots allt kan nog hembygdifesten år 1938 ses som hembygdsföreningens egentliga avstamp för senare verksamhet. Som Södermanlands Läns tidning så fint uttryckte det: "Vad gammalt och fornt är skall vördas och vårdas. Vad nytt och livsdugligt är, skall stödjas och värnas." Det är viktigt att hembygdsföreningar också tänker på de unga och det nya i samhället och inte bara ser till det som "gammalt och fornt är." Även det moderna samhället är ju "hembygd" för allt flera människor. Arrangörerna av den allra första hembygdifesten tog fasta på att alla kategorier av festdeltagare skulle underhållas, därav succén.